

028.1

1973 FEB 8

KÖNYVEKRŐL

A LÉLEKTAN „ÖNÁLLÓSODÁSA”

M. Jarosevszkij: *A XX. század pszichológiája*

Egy tudomány létrejöttének, önállóvá válásának döntő mozzanata, hogy kialakulnak saját fogalmai, kategóriái, melyek a mindennapi gondolkodás fogalmaitól csakúgy elhatárolódnak, mint a társadalomtudományok, illetve a filozófia fogalmaitól. E könyvből annak az önálló „fogalmi hálónak” a kiatakulását ismerhetjük meg, mely képes a mindennapi gondolkodás a művészetek és a filozófia által időtlen idők óta érzékelt „pszichikai realitásnak” a tudományos megragadására.

Jarosevszkij művében a modern pszichológia megszületését és fejlődését követi nyomon. A tudományfejlődés logikájának kikapintására tesz eredményes kísérletet. Könyve így mást, többet ad, mint a pszichológia által feltárt tények, összefüggések jól-rosszul rendezett halmazát. Mivel „nemcsak a gyümölcsök érdeklik, hanem a fa is”, feladatának tekintí azokrak a folyamatoknak a vizsgálatát is, melyek a tényekhez, a helytállóknak bizonyult tételekhez elvezettek.

A „pszichikai realitás” tudományos feltárásának útját megnyitó, talán leglényegesebb fordulat an-

nak az illúzióknak az elvetése volt, hogy az önmegfigyelés a pszichikumról való ismeretek egyetlen lehetséges forrása. (A könyv részletesen kitér arra is, hogyan vált ezzel a fordulattal a pszichológia az ismeretelmélet különösen érzékeny területévé.) A tudományos gondolkodás különböző irányainak kereszteződése segítette a múlt század második felében a pszichikai valóság feltárását. Az érzékszervek fiziológiájának német kutatói (Helmholtz, Wundt stb.), Darwin evolúciós tanának követői, a statisztikai módszerek alkalmazásának Galton-féle irányzata, a neurózisokat és a hipnotizálást tanulmányozó — főként francia — idegyógyászok, s végül Szecszenov reflexelmélete adták az első ösztönzést „... azoknak a kategóriáknak a kidolgozásához, amelyek a pszichikai valóságot a tudományos megismerés tárgyává téve meghatározzák a jelenkori kutató gondolkodását is.”

Az egyes lélektani fogalmak, kategóriák kialakulását Jarosevszkij a különböző iskolákhoz, irányzatokhoz köti. Az iskolák, irányzatok elemzésénél mindvégig szem előtt tartja, hogy egy-egy pszicho-

logiai megközelítésmód tudományos értékét nem lehet a filozófia általánosságai szintjén eldönteni. Kritikái a tudományfejlődés konkrét elemzésén alapulnak. Együttal különös figyelmet szentel e folyamat társadalmi feltételeinek, a vélt vagy valódi társadalmi érdekekkel való összefüggéseinek. Bírálja azt a makacsul „újratermelődő” jelenséget, amely egy-egy pszichológiai szemléletmódot (például behaviorizmus, pszichoanalízis, „mezőelmélet”) túllendít saját illetékességi körén, s azt a kultúra és a társadalom problémáinak egyetemes magyarázó elvévé kívánja emelni. E tendenciák torz visszfénye volt az a szélsőséges álláspont, amely a pszichológiát „a munkásosztály érdekei elárulásának” nyilvánította.

A tudományszervezés és a prognosztika feladatai mindinkább érdekeltté teszik a tudományt abban, „hogy megismerje önmagát, hogy a mostani helyzetet a történelmi perspektívában lássa”. A XX. század pszichológiájának tárgyilagosságra törekvő, tág horizontú elemzései ennek a célnak tesznek értékes szolgálatot. (Kossuth Kiadó)

Borgos György

A BALOLDAL HARCA DÉL-DUNÁNTÚLON

Fehér István: *Politikai küzdelmek a Dél-Dunántúlon, 1944—1946 között*

Baranya, Somogy és Tolna megye társadalmi-gazdasági szerkezetét, a lakosság nemzetiösszetételét s a politikai hagyományokat tekintve jól elkülöníthető része Magyarországnak, ahol a felszabadulást követő népi demokratikus átalakulás sok helyi sajátossággal színezve ment végbe. A szerző vizsgálódásait az 1944—1945-ös előzmények áttekintésével kezdi, bemutatja a magyarországi németek fasiszta mozgalmát, a Volksbund tevékenységét; elemzi a német megszállás következményeit; képet ad az antifasiszta erők helyzetéről és erőfeszítéseiről, külön kitér a német nemzetiség demokratikus béke-mozgalmára, a Hűség a Hazához mozgalom tévedéseitől sem mentes szerepére is.

Dél-Dunántúl felszabadulásának és az élet megindulásának részletes leírása után a könyv a népi demokratikus forradalom kibontakozását kíséri figyelemmel. Sokoldalúan ábrázolja a politikai élet és a demokratikus pártok újjászerveződésének folyamatát. Rámutat arra, hogy e vidéken — más országrészekről eltérően — a *Kiszgazdapárt*, amely komoly ellenzéki tradíciókkal és széles körű tömegbázissal rendelkezett, szervezeteinek számát, kiépülésének ütemét, taglétszámát tekintve jelentősen megelőzte a munkáspártokat. A helyi *kommunista párt* szervezeti befolyása kezdetben, a sok nehézséggel való küzdelem miatt elmaradt a *szociáldemokrata párttól*, amely jelentős tömegerőt képviselt, bár az indulás pillanatától kezdve erős jobboldali befolyás alatt állt. Nagyon érdekés és jól sikerült a közvetlen demokráciát képviselő népi szervek, a *nemzeti, az üzemi, a termelési bizottságok*, valamint a *népbírók* és az *igazolási bizottságok* létrejöttének, munkájának, s a bennük folyó politikai harcoknak ábrázolása. Figyelemre méltó annak kimutatása, hogy amíg a Tiszántúlon a nemzeti bizottságok a haladó erők kezében voltak, addig e területen 1945 nyaráig többségük a Kiszgazdapárt ellenőrzése alatt állt, s csak a koalíciós pártok kiépülésével szűnt meg e párt monopolhelyezete. A könyv egyik legjobban sikerült fejezete a földreform körüli politikai küzdelmeket tekintí át, amelyek a volksbundisták, a volt SS-katonák jelenléte, az egyház erős befolyása, az otthon maradt földbirtokosok s a régi közigazgatás embereinek ellenállása miatt hosszabb ideig tartottak és élesebb formákat öltöttek, mint másutt.

Munkájának befejező részében Fehér István az 1945-ös választások után kibontakozó pártharcok alakulását kíséri nyomon 1946 nyaráig, a stabilizációig. Részletesen bemutatja a jobboldali erők, a Független Kiszgazdapárt és az SZDP jobbszárnyának, valamint az egyház felső körinek a népi demokrácia ellen irányuló ellentámadását. A szerző talán túl nagy hangsúlyt is helyez a negatívumok, a szélsőséges kommunista- és szovjetellenes agitáció, a rémhírterjesztés, a ter-

rorizmus kiemelésére, amelynek következtében halványabbá válnak a haladó erők erőfeszítései, a konzervatív-reakciós körök támadásának visszaverése, a népi demokrácia vívmányainak megvédése, s a továbbhaladást szolgáló gazdasági-politikai intézkedésekért folytatott harc.

Fehér István könyvének legnagyobb érdeme a konkrétság, a történések változatosságának ábrázolása, valamint a helyi sajátosságok gondos számbavétele. (Akadémiai Kiadó)

Vida István

BUDAPEST 25 ÉVE — DOKUMENTUMOKBAN

Források Budapest történetéhez (III. kötet)

Sokoldalúan jellemzi a Tanácsköztársaság megdöntése és a főváros felszabadulása közötti időszakot a Források Budapest történetéhez című sorozat most megjelent III. köteté.

A forráskiadványokban a mai ember közvetlenül találkozik a múlttal. Az egykori akták, levelek, szónoklatok, újságcikkek, statisztikák nyersanyag-elevenítséggel, szinte brutális őszinteséggel hőkentik meg az olvasót. Az eredeti források módot nyújtanak arra, hogy mindenki maga alkosson véleményt a jelenségekről, a személyiségekről, önállóan határozza meg helyüket Budapest történeti fejlődésében, az egész magyar társadalom mozgásában. S ezért hasznosak, nevelőerejük az utóbbi évtizedeket felidéző, *eredeti források* közzétett kötetek, amelyek lehetővé teszik, hogy az új generációk szembesítsék a valóságot a Horthy-világról örökül kapott, gyakran szépítő, ítéletekkel.

Impozáns a gyűjtemény anyaga: csaknem 300 dokumentumot tartalmaz, az ország- és vá-

rostörténet fordulópontjai szerint elhatárolt öt fejezetbe csoportosítva. Az iratok értelmezését, elhelyezését a történeti folyamatban az egyes kronológiai egységek előtt rövid, magvas bevezetők segítik. Úgy véljük azonban, jobban előmozdította volna a kor-szak összefüggő áttekintését egy, az egész 1919—1945 közötti időszakot tárgyaló egységes bevezető tanulmány.

A szerkesztők éppen úgy, mint a sorozat előző köteteinek összeállítói, nem egyszerűsítik le a főváros történetét a Budapesten történtekre. A dokumentumok válogatásának irányadó szempontjai a várospolitika belső fejlődése; a kormányzat törekvései a fővárosi autonómia felszámolására, valamint a törvényhatóság vezetéseért folytatott küzdelem.

Gazdag ismeretanyagot tartalmaznak a függetlékként csatolt statisztikai táblázatok, az időrendi áttekintés, valamint a jegyzetapparátus. Érdemes a könyvben tallózniuk Budapest lokálpatriotáinak, tanároknak és szakembereknek egyaránt.

Sipos Péter

KERAVILL

SUPRAPHON

LEMEZJÁTSZÓ

erősítővel, hangfállal

KIVÁLÓ HANGMINŐSÉG

HORDOZHATÓ SZTEREÓ	1950 Ft
	3400 Ft

OTF-HITEL

VIDÉKRE CSOMAGKÜLDŐ SZOLGÁLAT:

Bp. V., KOSSUTH LAJÓS u. 2.